

FINALNI IZVEŠTAJ:

„Istraživanje potreba preduzetnika i početnika u biznisu iz Južnobačke i Južnobanatske oblasti za podrškom koja im je neophodna za unapređenje njihovog poslovanja“

Februar, 2014. godine.

SADRŽAJ:

 Metodologija	3
 Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure Poreske uprave.....	5
 Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure pokrajinske i regionalnih privrednih komora	6
 Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure regionalnih razvojnih agencija.....	9
 Problemi i potrebe poslodavaca i nezaposlenih iz vizure Nacionalne službe za zapošljavanje.....	11
 Šta misle preduzetnici-kakva im je pomoć najpotrebnija da bi unapredili svoje poslovanje?.....	14
 Zaključci i preporuke.....	24

Metodologija

Istraživanje je sprovedeno na projektu *"Povezivanje okruga i opština u dunavskom regionu u Srbiji sa zajedničkim ciljem unapređenja socio-ekonomskog razvoja"*, koji se realizuje u okviru programa „Socio-ekonomski razvoj Dunavske regije u Srbiji“, a sprovodi ga kao nosilac opština Bač na svojoj i na teritoriji opština iz kojih su drugi projektni partneri–Odžaci, Bačka Palanka i Opovo. Projekat ima za cilj povećanje nivoa i kvaliteta usluga u privrednom sektoru (preduzetnici i potencijalni preduzetnici) u Južnobačkoj i Južnobanatskoj oblasti, a finansiraju ga Austrijska razvojna agencija i Evropska unija.

3

Predmet istraživanja su bili ključni problemi i administrativne prepreke sa kojima se preduzetnici i početnici u biznisu iz Južnobačke i Južnobanatske oblasti svakodnevno susreću, a koje je potrebno prevazići kako bi se stvorilo povoljnije poslovno okruženje za rast i razvoj MSP sektora i unapredili uslovi za obavljanje poslovne/privredne delatnosti. Pored ovog, istraživanje je imalo za cilj ispitivanje stvarnih potreba preduzetnika i početnika u biznisu iz 4 opštine obuhvaćene projektom, kako bi se prema tome kreirao set usluga virtuelnog inkubatora za preduzetnike, koji će kao jedan od ključnih rezultata biti pokrenut na gorepomenutom projektu.

Kako bi se dobio što sveobuhvatniji uvid u istraživačku temu, sprovedeno je dvo-etapno istraživanje sa dve različite ciljne grupe. Prvu ciljnu grupu su činile institucije tj. njihove područne jedinice koje deluju u Južnobačkoj i Južnobanatskoj oblasti (Agencija za privredne registre, Regionalne razvojne agencije, Regionalne privredne komore, Ministarstvo finansija–Poreska uprava i Nacionalna služba za zapošljavanje), a koje u okviru svojih nadležnosti i oblasti delovanja svakodnevno saraduju sa privrednim subjektima, pa samim tim predstavljaju respektabilan izvor informacija i podataka za istraživačku temu. Za svaku od navedenih institucija je kreiran poseban upitnik prilagođen njihovim nadležnostima, kako bi se ispitali ključni problemi preduzetnika u oblastima u kojima deluju ove institucije i da bi se identifikovale najvažnije oblasti podrške/pomoći preduzetnicima. Kratak upitnik je zajedno sa propratnim pismom elektronskom poštom distribuiran targetiranim institucijama. Drugu ciljnu grupu je činilo 50 preduzetnika koji posluju od 0 do najviše 5 godina na teritoriji 4 opštine–Bač, Bačka Palanka, Odžaci i Opovo, a proporcionalno ukupnom broju ovih preduzetnika u svakoj od njih. Za preduzetnike je kreiran poseban upitnik, koji je distribuiran kako u elektronskoj, tako i u štampanoj verziji na adrese 50

uzrokovanih preduzetnika iz 4 obuhvaćene opštine. Upitnici za obe ciljne grupe su sadržali pitanja zatvorenog, poluotvorenog i otvorenog tipa, kako bi se ova složena tema metodološki postavila na najoptimalniji način i kako bi bilo moguće upoređivati nalaze dobijene iz različitih izvora. Sakupljanje podataka je trajalo mesec i po dana (od oktobra do novembra 2013. godine), nakon čega su oni razvrstani, kodirani i unešeni u elektronsku bazu za obradu podataka, kako bi bili pripremljeni za statističku i kvalitativnu analizu. Ključni nalazi istraživanja zajedno sa preporukama su predstavljeni u ovom izveštaju, koji će opštinama uključenim u projekat omogućiti kreiranje virtuelnog inkubatora za preduzetnike, kao i pokretanje inicijative za ukidanje ili izmenu određenih propisa ili administrativnih procedura koje ometaju razvoj preduzetničkih inicijativa.

- Ovo istraživanje ispred NVO Centar za ravnomerni regionalni razvoj-CenTriR vodila je Vanesa Belkić, izvršna direktorka uz svesrdnu pomoć opštine Bač i NVO Siguran život iz Opova.

Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure Poreske uprave

S obzirom na to da aktuelna fiskalna politika veoma utiče na poslovanje privrednog sektora, jedan deo istraživanja se odnosio na utvrđivanje poteškoća sa kojima se nose preduzetnici prilikom ispunjavanja obaveza koji proističu iz važećih poreskih propisa. Cilj ovog dela istraživanja je bio identifikovanje ključnih oblasti podrške preduzetnicima na planu lakšeg tumačenja poreskih propisa, kao i utvrđivanje onih propisa koji, prema mišljenju ispitanika, koče dalji razvoj njihovog poslovanja. Na poslat upitnik je odgovorilo Ministarstvo finansija-Poreska uprava Republike Srbije (Beograd) i lokalna poreska ekspozitura u opštini Bač.

Sakupljeni podaci su pokazali da početnici u biznisu i preduzetnici koji posluju od 0- 5 godina najmanje poznaju sledeće propise iz domena poreske politike: Zakon o akcizama, Zakon o porezu na dobit pravnih lica i Zakon o porezu na dodatu vrednost, kao i odgovarajuća podzakonska akta, te da im je u vezi ove pravne regulative potrebna najveća pomoć u tumačenju, kako bi uspešnije obavljali svoju delatnost. U poređenju sa ovim propisima, prema iskustvu institucija obuhvaćenih istraživanjem, može se tvrditi da početnici u biznisu nešto bolje poznaju Zakon o porezu na dohodak građana i Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje.

Kada je reč o najčešćim grešakama koje prave preduzetnici i početnici u biznisu kada se obraćaju Poreskoj upravi, identifikovano je sledeće: **loše popunjeni obrazci, uplate izvršene na pogrešan račun, probijanje rokova za podnošenje prijave, dostavljanje nepotpune dokumentacije**. Takođe, istraživanje je pokazalo da kada je reč o plaćanju PDV-a preduzetnici najčešće greše prilikom utvrđivanja poreske osnovice, pa samim tim i iznosa poreza za uplatu (npr. koriste pravo na odbitak prethodnog poreza kada se za to nisu stekli uslovi, pogrešno primenjuju poreske stope prilikom prometa dobara i sl.).

S druge strane, početnici u biznisu prilikom uplate poreza na dohodak građana najčešće greše kod:

- 1) utvrđivanja poreske obaveze za osnivače koji su istovremeno zaposleni u drugom pravnom licu ili imaju status penzionera,
- 2) popunjavanja obrazca koji se primenjuje prilikom preračunavanja zarade iz neto u bruto,
- 3) nepoznavanja koji se prihodi uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja godišnjeg poreza na dohodak građana,
- 4) neažurnosti u plaćanju zbog čega dolazi do nagomilavanja poreskog duga.

Nalazi istraživanja u oblasti fiskalne politike su utvrdili i najčešće greške koje preduzetnici prave prilikom uplate doprinosa za obavezno socijalno osiguranje. Među njima se nalazi: **isplaćivanje zarada zaposlenim radnicima bez uplate doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, obračunavanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje na osnovicu koja je niža od zakonom propisane osnovice, nepoznavanje propisa da visina osnovice za porez na dohodak građana utiče i na osnovicu za doprinose.**

6

Pored toga što je istraživanjem bilo neophodno utvrditi u kojim slučajevima početnici u biznisu najčešće greše u oblasti poreske politike, kako bi se identifikovale ključne oblasti podrške preduzetnicima u ranoj fazi razvoja njihovog poslovanja, bilo je važno utvrditi i to na koje se stvari/okolnosti/propise preduzetnici najčešće žale Poreskoj upravi. Na vrhu ovog spiska, na koje početnici u biznisu imaju najviše primedbi, nalazi se:

- 1) nejasna zakonska rešenja koja se odnose na obračunavanje i plaćanje poreza za pojedine specifične slučajeve koji mogu nastati u praksi (npr. otkup sekundarnih sirovina);
- 2) izmene podzakonskih akata i početak njihove primene u kratkom vremenskom roku;
- 3) visoke stope poreza;
- 4) mali broj poreskih oslobođenja.

Ovo su, dakle, prepreke koje preduzetnici vide kao ključne probleme u oblasti poreske politike, jer negativno utiču na opstanak i razvoj njihovog poslovanja, ali i na poslovnu klimu koja je podsticajna za lokalni ekonomski razvoj. Upravo ove prepreke ukazuju na kom planu je potrebno jačati pritisak poslovnih udruženja, udruženja preduzetnika i privrednih komora na državne organe, kako bi se sporni propisi iz domena fiskalne politike menjali u korist rasterećenja privrednog sektora i definisanja povoljnijeg zakonskog okruženja za rast i razvoj sektora malih i srednjih preduzeća.

Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure pokrajinske i regionalnih privrednih komora

S obzirom da su ciljna grupa ovog istraživanja bili početnici u biznisu i preduzetnici koji posluju manje od 5 godina u opštinama Bač, Bačka Palanka, Odžaci i Opovo, bilo je važno ispitati šta o potrebama za unapređenje njihovog poslovanja i problemima koji ih opterećuju, misle pokrajinska i regionalne privredne komore, jer su one u svakodnevnim kontaktima sa lokalnim privrednicima.

Na upitnik namenjen privrednim komorama su odgovorile Privredna komora Vojvodine i 3 regionalne privredne komore iz Novog Sada, Sombora i Pančeva.

Istraživanje je utvrdilo da privredni subjekti iz Južnobačke i Južnobanatske oblasti najčešće koriste sledeće usluge regionalnih privrednih komora: usluge privredno-pravnog sadržaja, korišćenje podataka iz baze privrednih subjekata, usluge edukacije, izdavanje potvrda, uverenja i drugih dokumenata. U poređenju sa ovim uslugama, privredni subjekti najmanje koriste usluge reklamiranja na veb sajtu privredne komore, kao i usluge tehničko-administrative prirode i marketinga.

Na osnovu dosadašnjeg iskustva u radu sa početnicima u biznisu, regionalne privredne komore obuhvaćene istraživanjem smatraju da ovi *privredni subjekti imaju najmanje iskustva u sledećim oblastima bitnim za razvoj njihovog poslovanja: pripremi dokumentacije za dobijanje kredita i subvencija, izradi biznis planova, tumačenju zakonskih i drugih pravnih propisa koji se odnose na poslovanje/privrednu delatnost*. Pored ovih, kao moguće oblasti podrške preduzetnicima se mogu identifikovati još i **pronalaženje potencijalnih poslovnih partnera i saradnika u zemlji i inostranstvu, kao i pravovremeno informisanje o mogućnostima unapređenja poslovanja i informisanje o promenama zakonskih propisa i procedura**.

Kada je reč o *pravnim propisima koje početnici u biznisu najmanje poznaju i u vezi kojih im je najneophodnija pomoć u tumačenju*, na vrhu liste se nalaze: **propisi iz domena spoljno-trgovinskog poslovanja, carinski propisi, propisi iz domena deviznog poslovanja**. Regionalne privredne komore su identifikovale još dve vrste propisa u vezi kojih bi preduzetnicima bila dragacena pomoć- **tumačenje propisa iz domena obligacionog prava i zaključivanje ugovora o poslovnoj saradnji i tumačenje poreskih propisa**. Zanimljivo je da se mišljenje privrednih komora i anketiranih preduzetnika oko ovog pitanja uopšte ne poklapa. Naime, preduzetnici su istakli da im je najneophodnija pomoć oko tumačenja poreskih propisa, kao i propisa iz domena radnih odnosa i računovodstva, a najmanje korisna pomoć oko tumačenja propisa koji se odnose na devizno i spoljno-trgovinsko polovanje. Ovaj nalaz ne bi trebalo tumačiti tako da anketirani preduzetnici zaista dobro poznaju ove propise, već pre da zbog prirode njihovog posla (male trgovačke i preduzetničke radnje/firme) oni posluju uglavnom na lokalnom i domaćem tržištu, pa im poznavanje ovih propisa nije neophodno. U tom smislu, percepcija privrednih komora jeste ispravnija, jer je sigurno da ovu vrstu propisa najmanje poznaju lokalni privredni subjekti, ali kada govorimo o koristima tumačenja ovih propisa za lokalne preduzetnike, ona je daleko manja u odnosu na tumačenje poreskih propisa, odnosno propisa iz domena radnih odnosa i

računovodstva, zbog prirode njihovog biznisa koji se odvija na domaćem, pretežno lokalnom ili regionalnom tržištu.

Na pitanje „*Koje su tri najčešće oblasti/situacije na koje se žale članovi regionalne privredne komore kada je reč o preprekama (pravnim, proceduralnim ili institucionalnim) koje ometaju napredovanje njihove poslovne delatnosti?*“ dobijeni su sledeći odgovori:

- 1) nedostatak finansijskih sredstava pod povoljnim uslovima,
- 2) visoki porezi i doprinosi,
- 3) siva ekonomija i problem korupcije,
- 4) problem naplate potraživanja,
- 5) nepovoljan kurs evra
- 6) visoke lokalne takse i naknade (npr. za isticanje firme, za komunalne usluge, za građevinsko zemljište, itd.),
- 7) rad inspeksijskih organa,
- 8) spora i skupa lokalna administracija (izdavanje uverenja, dozvola, lokalne takse i sl.).

Ovo su, dakle, gorući problemi čije bi rešavanje značajno uticalo na olakšavanje poslovanja privrednih subjekata na lokalnu i dovelo do porasta preduzetničkih inicijativa i razvoja sektora malih i srednjih preduzeća. Na rešavanju ovih prepreka bi zajedničkim snagama u narednom periodu trebalo da rade lokalne vlasti, udruženja preduzetnika, privredne komore i nadležna ministarstva.

Anketirane privredne komore su navele nekoliko zakonskih i drugih propisa čije bi izmene, prema njihovom mišljenju, značajno olakšale poslovanje preduzetnika i početnika u biznisu:

- 1) **Zakon o radu** (uskладiti ga sa radnim zakonodavstvom u zemljama članicama Evropske unije, izmeniti odredbe koje se odnose na ostvarivanje prava zaposlenih),
- 2) **Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju** (smanjiti stope doprinosa jer su izdvajanja visoka na zarade),
- 3) **Zakon o porezu na dohodak građana** (potrebno je rasterećenje privrede kroz izmene stopa poreza, a posebno smanjenje stope poreza za preduzetnike početnike u prve 2-3 godine poslovanja kao vid podsticaja),
- 4) **Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje** (potrebno je rasterećenje privrede kroz izmene stopa doprinosa, a posebno smanjenje doprinosa za preduzetnike početnike u prve 2-3 godine poslovanja kao vid podsticaja),
- 5) **Zakon o privrednim društvima** (izmene odredbi koje se odnose na osnivanje privrednih društava jer je procedura nejasna),

- 6) **Zakon o spoljno-trgovinskom poslovanju i Carinski zakon** (smanjenje carinskih taksi i taksi za overavanje prateće dokumentacije),
- 7) **Zakon o privrednim komorama** (radi praćenja problema u poslovanju, predlaganja mera za stvaranje boljih uslova za poslovanje, mera za zajednički nastup na tržištu i pred državnim organima, ali i za edukaciju osoblja i pružanje stručne pomoći),
- 8) **Odluka o cenama komunalnih usluga** (potrebno je definisati jedinstvene kriterijume i metodologiju za utvrđivanje cena komunalnih usluga, koje su u nadležnosti lokalnih samouprava, i na taj način omogućiti jedinstven način obračuna za čitavu teritoriju Republike Srbije).

Problemi i potrebe preduzetnika iz vizure regionalnih razvojnih agencija

Istraživanjem su bile obuhvaćene i regionalne razvojne agencije (Bačka i Banatska), čiji su osnivači lokalne samouprave (Bač, Bačka Palanka, Odžaci, Opovo), koje su i pokrenule ovo istraživanje potreba preduzetnika i početnika u biznisu koji posluju na njihovoj teritoriji. Iskustva regionalnih razvojnih agencija u radu sa početnicima u biznisu iz Južnobačke i Južnobanatske oblasti su značajan i respektabilan izvor informacija, jer je reč entitetima koji su usmereni na jačanje sektora malih i srednjih preduzeća, realizaciju razvojnih programa i projekata na lokalnom i regionalnom planu, i jačanje institucionalnih kapaciteta lokalnih samouprava kako bi se pospešio društveno-ekonomski razvoj teritorije na kojoj deluju.

Mala i srednja preduzeća iz Južnobačke oblasti najčešće koriste sledeće usluge RRA Bačka: usluge poslovnog povezivanja sa privrednicima u zemlji i inostranstvu, izrade biznis planova, pripreme dokumentacije za dobijanje kredita ili subvencije. S druge strane, privredni subjekti iz Južnobanatske oblasti se najčešće obraćaju RRA Banat kada im je potrebna pomoć u vezi sa izradom biznis planova i dijagnostifikovanjem trenutnog stanja poslovanja, ali i kada im je potreban finansijski konsalting, edukacija ili mentoring u određenim oblastima. Ovo su, dakle, oblasti u kojima lokalni preduzetnici nemaju dovoljno kapaciteta, tako da se u njima oslanjaju na podršku razvojnih agencija.

Obe razvojne agencije su identifikovale *kao prioritne oblasti podrške početnicima u biznisu- izradu biznis planova , informisanje o mogućnostima unapređenja poslovanja, kao i o promenama*

zakonskih propisa i procedura. Pored ovoga, preduzetnicima iz Bačke je neophodna pomoć/podrška u tumačenju zakonskih i drugih pravnih propisa koji se odnose na poslovanje/privrednu delatnost, kao i pomoć u pripremi dokumentacije za osnivanje preduzeća ili registraciju bilo kakve promene kod APR ili drugih institucija. Za razliku od njih, početnicima u biznisu iz Južnobanatske oblasti je potrebija pomoć/podrška u pronalaženju potencijalnih poslovnih partnera i saradnika u zemlji i inostranstvu, kao i pomoć u korišćenju računarske tehnologije i interneta u poslovne svrhe. Lako se zapaža da su stanovišta anketiranih regionalnih privrednih komora i regionalnih razvojnih agencija po ovom pitanju vrlo slična, i da u gorenavedenim oblastima početnici u biznisu zaista imaju najmanje iskustva, te im je u njima najneophodnija podrška, kako bi opstali i nastavili da razvijaju svoje poslovanje.

Takođe, kada je reč o pravnim propisima koje početnici u biznisu najmanje poznaju i u vezi kojih im je najneophodnija pomoć u tumačenju, razvojne agencije dele identična stanovišta kao i privredne komore. Naime, prema njima **preduzetnici najmanje poznaju carinske propise i propise iz domena deviznog i spoljno-trgovinskog poslovanja**, pa bi podrška u tumačenju ovih propisa za njih bila najkorisnija. Kako je već ranije pomenuto, ovaj nalaz se ne poklapa sa onim što misle sami preduzetnici, jer su oni istakli da im je pomoć najpotrebnija prilikom tumačenja propisa iz domena poreske politike, kao i propisa iz domena radnih odnosa i računovodstva.

I naredni segment istraživanja je pokazao podudarnost nalaza dobijenih na osnovu podataka sakupljenih od razvojnih agencija, s jedne strane, i privrednih komora, sa druge strane. Konkretno, razvojne agencije su navele da im se preduzetnici *najčešće žale na sledeće prepreke (pravne, proceduralne ili institucionalne) koje ometaju napredovanje poslovne delatnosti:*

- 1) problemi servisiranja obaveza po osnovu poreza i doprinosa, zbog visokih stopa ovih davanja,
- 2) rad inspekcijckih organa,
- 3) dinamična produkcija novih propisa koje privrednici ne mogu da isprate zbog kratkih rokova ili nejasnih propisa,
- 4) problemi u naplati potraživanja od velikih sistema i državnih institucija,
- 5) nedostupnost finansijskih sredstava za kreditiranje pod povoljnim uslovima,
- 6) troškovi vezani za pokretanje izvršnog postupka i naplatu potraživanja

Regionalne razvojne agencije su navele nekoliko pravnih propisa čija bi izmena ili ukidanje značajno olakšala preduzetničko poslovanje, dajući sopstveni doprinos nedavno započetoj „seči propisa“ koji sputavaju razvoj preduzetničkih inicijativa:

- 1) **Zakon o izmenama i dopunama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji** "Sl. glasnik RS", broj 47/2013 (izmena odredbe koja propisuje da se brisanje lica iz propisanog registra ne može izvršiti bez dokaza o prestanku poreskih obaveza, ne starijeg od 5 dana od momenta podnošenja zahteva za brisanje iz registra, jer ovo veoma otežava brisanje preduzetnika iz registra APR, zbog nemogućnosti dobijanja potvrde koju izdaju dva različita poreska organa, koji svoje aktivnosti međusobno ne koordinišu, u tom vrlo kratkom roku),
- 2) **Zakon o bezbednosti hrane** (ukinuti Centralni registar objekata ili ga učiniti javnim odnosno online dostupnim),
- 3) **Zakon o trgovini** (ukinuti KEPU knjigu)
- 4) **Zakon o izvršenju i obezbeđenju** „Sl. glasnik RS”, br. 31/2011 i 99/2011 (unaprediti sudski izvršni postupak, tako što će ubrzano početi da se primenjuje Zakon o izvršenju i obezbeđenju; smanjiti nedoslednost u sprovođenju sudskih postupaka; promovisati poštovanje zakonskih rokova i unaprediti institucionalni kapacitet sudova za rešavanje sporova vezanih za kreditiranje),
- 5) **Zakon o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar**, „Sl. glasnik RS“, br. 57/2003, 61/2005 i 64/2006 (unaprediti bezbednost založnih prava na imovini tako što će se dati prvenstvo upisanim založnim pravima na osnovu datuma upisa; primenjivati zakone kojima se sankcioniše zloupotreba i otuđenje založne imovine i obezbediti saradnju sa policijom kada je to neophodno; omogućiti upis založnog prava na celokupnoj imovini odnosno inventaru preduzeća, jer time bi se omogućilo zajmodavcima da osim hipotekarnog kolaterala koriste i druge kreditne proizvode),
- 6) Usvojiti **nacrt novog Zakona o faktoringu**,
- 7) Doneti propise kojima će se **regulisati poslovanje nebankarskih kreditnih institucija**.

Problemi i potrebe poslodavaca i nezaposlenih iz vizure Nacionalne službe za zapošljavanje

Filijale Nacionalne službe za zapošljavanje su tokom sprovedenog istraživanja bile značajan izvor informacija o problemima sa kojima se suočavaju preduzetnici u ulozi poslodavaca, s jedne strane, i o podršci koja je neophodna nezaposlenim licima kako bi lakše pronašli posao ili pokrenuli sopstveni biznis, s druge strane. O ovim pitanjima svoje mišljenje su iznele filijale NSZ iz Novog Sada, Bačke Palanke i Pančeva.

Prema dobijenim nalazima poslodavci iz Južnobačke oblasti imaju najviše problema da na tržištu radne snage pronađu sledeća zanimanja: **armirač, tesar, informatičar, specijalista medicinske biohemije, ginekolog akušer**. Kada je reč o prva 2 deficitarna zanimanja, iako postoje škole koje obrazuju ove kadrove, na tržištu rada nema dovoljno kadrova pošto zanimanje nije atraktivno zbog loših uslova rada, kao što su male plate i težak fizički posao. Prema iskazima ispitanika, ostala zanimanja sa spiska su deficitarna pre svega zbog dužine i težine školovanja, tako da zbog ovoga nisu atraktivna za mlade koji odluče da idu na studije. Lokalno tržište radne snage u Južnobanatskoj oblasti je dosta drugačije, jer su prema podacima NSZ ovde deficitarna sledeća zanimanja koje poslodavci teško pronalaze na tržištu: **anesteziolog, profesor matematike, profesor nemačkog, autofarbar (metalofarbar), recikler IT otpada**. Nekih od ovih zanimanja nema u redovnom obrazovnom sistemu u Srbiji (recikler IT otpada), pa su stoga deficitarni, dok drugi iako postoje ipak nisu u dovoljnoj meri zastupljeni među kadrovima raspoloživima na lokalnom tržištu rada.

Pored ovoga, poslodavci se često obraćaju lokalnim filijalama NSZ kako bi im pomogle oko dodatnog usavršavanja i obuke njihovih uposlenika, kojima najviše nedostaju: informatička znanja, poznavanje stranih jezika, savremene komunikacione tehnike i veštine, kao i poznavanje rada na modernim mašinama u proizvodnji.

Sve tri filijale NSZ su istakle da su poslodavci iz Južnobačke i Južnobanatske oblasti uglavnom dobro upoznati sa različitim programima koje sprovodi NSZ, a koji im mogu biti korisni u poslovanju ili u zapošljavanju radne snage. Lokalni preduzetnici se najčešće obraćaju NSZ onda kada žele da učestvuju u nekom od programa koje sprovodi NSZ ("Prva šansa", stažiranje, volontiranje, zapošljavanje lica sa posebnim potrebama, itd.), a koji im omogućavaju korišćenje podsticaja, olakšica ili subvencija prilikom zapošljavanja nove radne snage. Da bi efikasnije koristili raspoložive programe i usluge NSZ, poslodavcima iz 4 targetirane vojvođanske opštine je neophodna pomoć u **izradi planova prekvalifikacije i stručnog usavršavanja zaposlenih, kao i bolje informisanje o postojećim obrazovnim profilima i raspoloživoj radnoj snazi na lokalnom tržištu rada**. Pored ovoga, potencijalne oblasti podrške poslodavcima mogu biti i **priprema dokumentacije koja je potrebna za konkurisanje za različite programe NSZ i pomoć u popunjavanju propisanih obrazaca NSZ**.

Da bi se olakšalo zapošljavanje i smanjila nezaposlenost lokalne filijale NSZ su predložile izmene/dopune sledećih pravnih propisa:

- 1) **Zakon o radu** (regulisanje rada na crno, rada u fleksibilnim formama zapošljavanja, rada frilensera; produženje roka na koji se zaključuje ugovor o radu na određeno vreme sa 12 na 36 meseci),
- 2) **Zakon o doprinosima o obaveznom socijalnom osiguranju** (izmena članova 45, 45a i 45 b, skraćenje vremenske dužine obaveza na teret poslodavaca najduže do 3 godine; dozvoliti zamenu lica i u slučaju kada poslodavac otkaže ugovor o radu licima starijim od 45 godina, itd.).

Istraživanje je, takođe, pokazalo da su nezaposlena lica iz Bačke Palanke, u odnosu na ostale 3 opštine (Bač, Odžaci, Opovo) najzainteresovanija za pokretanje sopstavnog biznisa i samozapošljavanje, te se tim povodom često obraćaju NSZ. Prema mišljenju ispitanika, nezaposlenim licima koja žele da započnu sopstveni posao je potrebna najveća pomoć/podrška u **informisanju o poreskim i drugim finansijskim obavezama početnika u biznisu, izradi biznis planova i definisanju poslovne ideje pomoć, kao i u pripremi dokumentacije za registraciju preduzetnika u APR-u.**

Konačno, najčešći razlozi zašto se odbijaju zahtevi za dobijanje subvencije za samozapošljavanje nezaposlenim licima u Južnobačkoj i Južnobanatskoj oblasti, prema podacima NSZ su:

- 1) loši biznis planovi,
- 2) nekompletna dokumentacija,
- 3) neposredovanje sopstvenih sredstava za pokretanje biznisa,
- 4) nedovoljno novca za subvencije.

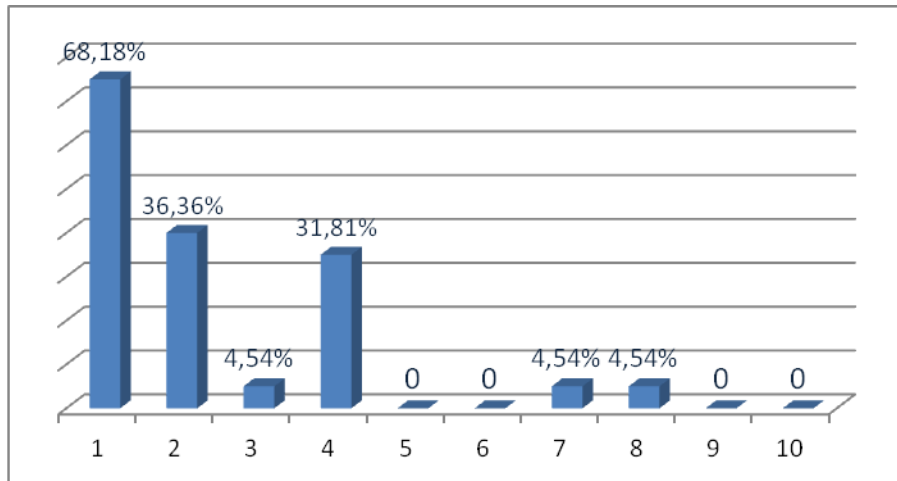
✚ Šta misle preduzetnici- kakva im je pomoć najpotrebnija da bi unapredili svoje poslovanje?

U istraživanju je pored navedenih institucija učestvovalo 50 preduzetnika sa teritorije Bača, Bačke Palanke, Odžaka i Opova, koji se posluju između 0-5 godina.

Na pitanje *“Da li ste do sada koristili bilo kakvu pomoć (finansijsku, edukativnu ili promotivnu) državnih, pokrajinskih ili lokalnih institucija/tela kako biste unapredili poslovanje vaše firme/radnje?”* 44% ispitanika je pozitivno odgovorilo, dok 56% njih do sada nije koristilo nikakvu pomoć i podsticaje na ovom planu. Od ove grupe ispitanika, koja do sada nije koristila raspoloživu pomoć za unapređenje svog poslovanja, najviše je preduzetnika iz Opova čak 75%, zatim slede oni iz Bača (59%) i Bačke Palanke (46,6%).

Od onih koji su do sada koristili određene vrste podsticaja/podrške za razvoj poslovanja, najveći je broj onih koji su koristili podršku *finansijske prirode*- subvencije za samozapošljavanje i druge subvencije (68,18%), kao i start up kredite ili druge kredite za razvoj preduzetništva (36,36%). Takođe, skoro svaki treći ispitanik je istakao da je koristio podršku koja se odnosila na izradu biznis planova i razvoj poslovne ideje, a svega oko 4,5% ispitanika je koristilo sledeće vrste pomoći/podrške: bespovratna sredstva za razvoj preduzetništva, besplatno oglašavanje i reklamiranje njihovih roba/usluga, subvencionisano ili besplatno izlaganje na sajmovima. Istraživanje je pokazalo da anketirani preduzetnici uopšte ne koriste niz drugih vrsta pomoći/podrške za unapređenje poslovanja, koja im je dostupna kroz postojeće državne, pokrajinske ili lokalne programe podrške, kao što su: *specifične edukacije iz drugih oblasti* (izuzimajući izradu biznis planova), usmerene na unapređenje poslovanja u konkretnoj oblasti delovanja preduzetničke firme/radnje, *savetovanja u vezi sa primenom pravnih propisa iz domena poreske politike i računovodstva, informisanje o mogućnostima daljeg razvoja poslovanja.*

Grafikon 1: Vrste pomoći/podrške za razvoj poslovanja koje su do sada koristili anketirani preduzetnici u % (bilo je moguće zaokružiti više ponuđenih odgovora)

Legenda: 1- subvencije za samozapošljavanje i druge subvencije

2- start up krediti ili druge kredite za razvoj preduzetništva

3- bespovratna sredstva za razvoj preduzetništva

4- edukacije iz oblasti izrade biznis planova i razvoja poslovne ideje

5- edukacije iz drugih oblasti usmerenih na unapređenje poslovanja u oblasti delovanja firme/radije

6- programe NSZ (npr. za zapošljavanje mladih do 30 godina, lica sa invaliditetom, programi stručne prakse, stažiranja itd.)

7- besplatno oglašavanje, reklamiranje i promocija usluga/ proizvoda

8- subvencionisano ili besplatno izlaganje na sajmovima

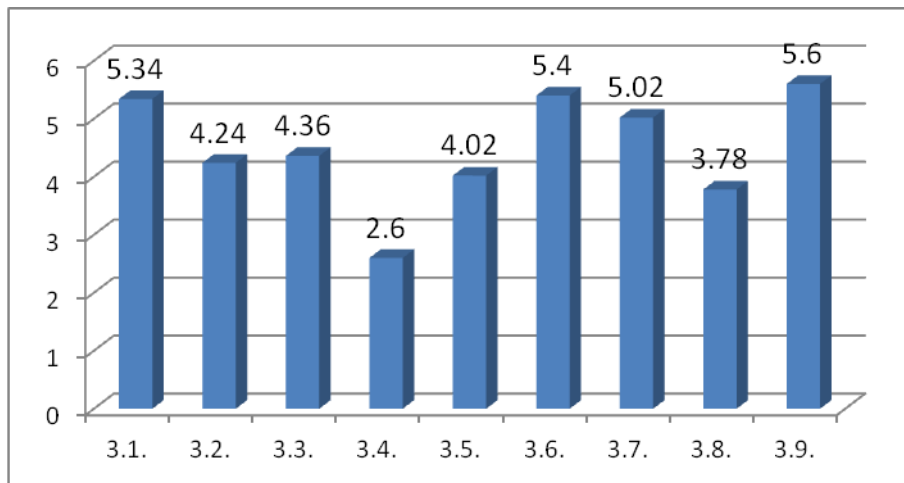
9- savetovanja u vezi sa primenom pravnih propisa iz domena poreske politike i računovodstva

10- informisanje o svemu što može uticati na dalji razvoj poslovanja

Anketirani preduzetnici su se izjašnjavali i o vrstama podrške/pomoći lokalne samouprave koja bi za njih bila najkorisnija, kako bi uspešnije poslovali i nastavljali da razvijaju svoj biznis. Najveći broj njih je istakao da bi im najviše koristila **pomoć u pripremi dokumentacije za dobijanje kredita, subvencija i bespovratnih sredstava za unapređenje poslovanja** (prosečna ocena 2.6 na skali od 1 do 9, gde 1 označava najveću, a 9 najmanju korist za unapređenje poslovanja), kao i **pravno savetovanje u vezi sa primenom pravnih propisa iz domena poreske politike i računovodstva** (prosečna ocena 3.78). Ispitanici su kao veoma korisnu pomoć/podršku istakli još i **besplatno oglašavanje i reklamiranje njihovih usluga/proizvoda na internetu i tumačenje zakonskih i drugih pravnih propisa** koji se odnose na njihovu privrednu delatnost. Sudeći prema odgovorima početnika u biznisu iz 4 vojvođanske opštine koje su bile obuhvaćene istraživanjem, najmanje korisna bi im bila podrška oko učešća na sajmovima, jer poslovanje većine njih ima isključivo

lokalnih karakter i trenutno nemaju kapaciteta da izlažu na sajmovima sa ciljem proširenja tržišta i ostvarivanja poslovne saradnje sa drugim firmama.

Grafikon 2: Najkorisnije vrste pomoći/podrške lokalnim preduzetnicima i početnicima u biznisu od strane opštinske uprave, sa ciljem daljeg razvoja njihovog poslovanja (prosečne ocene na skali od 1 do 9, gde 1 predstavlja najveću a 9 najmanju korsi)

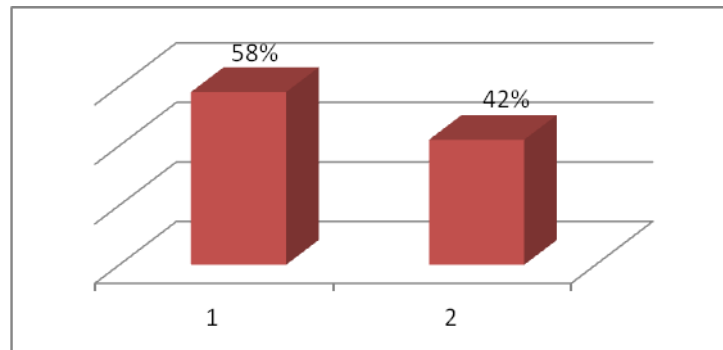

- Legenda:**
- 3.1-Pomoć oko pripreme dokumentacije za registraciju bilo kakve promene o statusu firme kod APR ili drugih institucija
 - 3.2-Pomoć oko tumačenja zakonskih i drugih pravnih propisa koji se odnose na poslovanje/privrednu delatnost
 - 3.3-Pomoć u izradi biznis planova
 - 3.4-Pomoć u pripremi dokumentacije za dobijanje kredita, subvencija i bespovratnih sredstava za unapređenje poslovanja
 - 3.5-Besplatno oglašavanje i reklamiranje usluga i proizvoda na internetu
 - 3.6-Pomoć oko učešća na sajmovima
 - 3.7-Korišćenje poslovnog prostora po subvencionisanoj ceni u okviru biznis inkubatora
 - 3.8-Pravno savetovanje u vezi sa primenom pravnih propisa iz domena poreske politike i računovodstva
 - 3.9-Pravovremeno informisanje o mogućnostima unapređenja poslovanja, kao i o promenama zakonskih propisa i procedura

Za svrhu ovog istraživanja je bilo značajno utvrditi koji procenat preduzetnika svakodnevno koristi internet u poslovne svrhe ili sa ciljem informisanja o promenama koje mogu uticati na poslovanje, jer je opština Bač planirala izradu lokalnog preduzetničkog portala (virtuelnog inkubatora) namenjenog upravo početnicima u biznisu. Na pitanje „Da li Vi ili Vaši zaposleni svakodnevno koristite internet u poslovne svrhe ili sa ciljem informisanja o novostima koje mogu uticati na

poslovanje Vaše firme/radnje” svega nešto više od polovine ispitanika (58%) je dalo pozitivan odgovor.

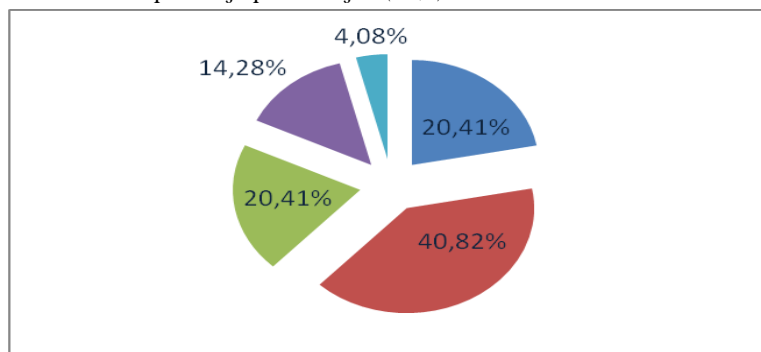
Grafikon 3: Preduzetnici koji svakodnevno koriste internet u poslovne svrhe (u %)

Legenda: 1-da, 2- ne

Što se tiče učestalosti poseta veb-sajtovima i internet portalima na kojima se mogu pronaći korisne informacije u vezi sa razvojem preduzetništva i unapređenjem poslovanja, nešto više od 40% ispitanika je odgovorilo da ih posećuje jednom sedmično. Podjednak broj anketiranih preduzetnika (20,41%) je istakao da ove veb-sajtove i portale posećuje ili svakodnevno ili jednom mesečno, dok su samo 2 anketirana ispitanika potvrdila da nikada ne posećuju ovu vrstu internet portala. Ovo je pokazuje da su namere opštinske uprave Bač za pokretanje jednog ovakvog preduzetničkog portala veoma osnovane i dobro utemeljene, jer čak 80% anketiranih ispitanika predstavljaju potencijalne redovne korisnike sadržaja tog portala, pošto već imaju naviku da informacije o unapređenju svog poslovanja traže na sličnim veb-sajtovima.

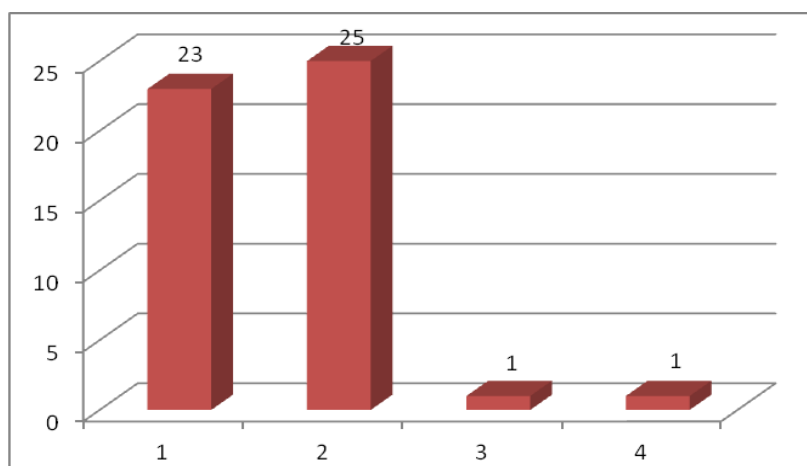
Grafikon 4: Koliko često posećujete veb-sajtove ili internet portale na kojima možete pronaći korisne informacije vezano za razvoj preduzetništva i unapređenje poslovanja? (u %)

Legenda: jednom sedmično, svakodnevno, jednom mesečno, par puta godišnje, nikada

Ovaj nalaz još bolje potvrđuju odgovori na sledeće postavljeno pitanje. Naime, **čak 48 od 50 ispitanika (96%) je odgovorilo da bi redovno ili ponekad posećivalo lokalni internet portal** na kome bi bile postavljene informacije o propisima iz domena poreske politike, radnih odnosa, računovodstva, aktuelni konkursi i ostale informacije namenjene preduzetnicima, pravni saveti i odgovori na često postavljena pitanja u vezi sa unapređenjem poslovanja. Samo 1 ispitanik je smatrao da takve informacije ne bi bile korisne, dok je 1 ispitanik odgovorio da ne bi bio u mogućnosti da posećuje portal jer ne poseduje računar i internet.

Grafikon 5: Da li biste bili zainteresovani da redovno posećujete lokalni internet preduzetnički portal (broj odgovora od ukupnog broja ispitanika-50)

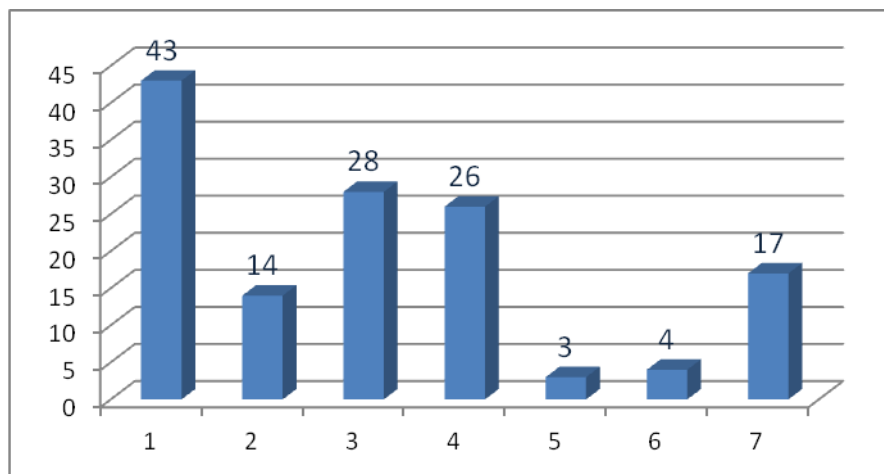

Legenda: 1- da, redovno bih posećivao takav vebsajt
 2- da, ponekad bih na njemu potražio informacije koje me zanimaju
 3- ne, jer ne verujem da mi takve informacije mogu biti korisne
 4- ne, jer nemamo računar i internet ili ga ne koristimo

Istraživanje se odnosilo i na identifikovanje pravnih propisa koje lokalni preduzetnici najmanje poznaju i oko čijeg tumačenja bi im pomoć bila najkorisnija. **Najviše ispitanika je tvrdilo da najmanje poznaje poreske propise (čak njih 43 od 50), a zatim sledi nepoznavanje propisa iz domena radnih odnosa (28 od 50 ispitanika) i računovodstva (svaki drugi ispitanik tvrdi da nedovoljno poznaje ove propise).** Pored ovih propisa, skoro svaki treći ispitanik je tvrdio da bi mu tumačenje carinskih propisa, kao i propisa koji regulišu zaključivanje ugovora o poslovnoj saradnji bilo veoma korisno, tj. da ove propise nedovoljno poznaju. S druge strane, preduzetnici su tvrdili da im je najmanja pomoć potrebna oko tumačenja propisa iz domena deviznog i spoljno-trgovinskog poslovanja, što nikako ne bi trebalo tumačiti tako da anketirani preduzetnici dobro

poznaju ove propise, već pre da zbog prirode njihovog posla (male trgovačke i preduzetničke radnje/firme), oni posluju pre svega na lokalnom i domaćem tržištu, pa im poznavanje ovih propisa nije neophodno. Svega 3 odnosno 4 ispitanika su istakli da im je neophodna pomoć prilikom tumačenja ove vrste propisa, iz čega se može zaključiti da od svih anketiranih ispitanika svega između 3 i 7 preduzetnika trenutno posluje ili namerava da posluje sa inostranstvom.

Grafikon 6: Pravni propisi koje lokalni preduzetnici najmanje poznaju i oko čijeg tumačenja bi im pomoć bila najkorisnija (broj odgovora od ukupnog broja ispitanika, bilo je moguće zaokružiti 3 od ponuđenih odgovora):

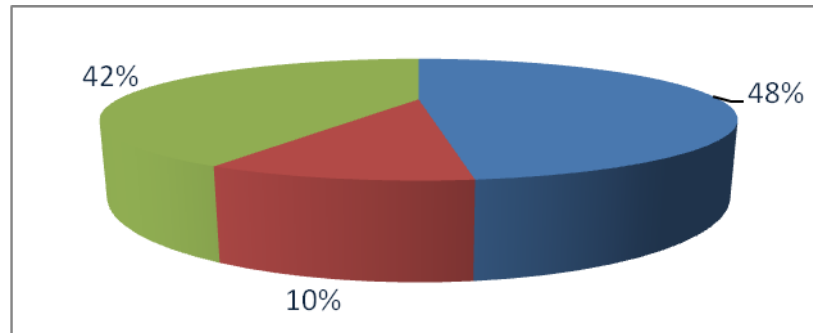

Legenda: 1- poreski propisi
 2- carinski propisi
 3- propisi iz domena radnih odnosa
 4- propisi iz domena računovodstva
 5- propisi iz domena deviznog poslovanja
 6- propisi iz domena spoljno-trgovinskog poslovanja
 7- propisi koji regulišu zaključivanje ugovora o poslovnoj saradnji

S obzirom na prethodni nalaz po kome anketirani preduzetnici, između ostalog, najmanje poznaju propise iz domena računovodstva, odgovori ispitanika na pitanje da li misle da bi unapredili svoje poslovanje ukoliko bi putem virtuelnog inkubatora (vebsajta) mogli da koriste besplatne usluge savetnika-računovođe u narednih godinu dana, su sasvim očekivani. Naime, **skoro polovina ispitanika (48%) misli da bi računovodstveni saveti, koje bi mogli da dobiju na lokalnom preduzetničkom internet portalu, unapredili njihovo poslovanje**, a svega 5 ispitanika izričito ne deli njihovo mišljenje. U značajnu grupu spada 42% ispitanika koji je na ovo pitanje zaokružilo odgovor

“ne znam”, tj. oni koji nisu sigurni na koji način bi se besplatni računovodstveni saveti odrazili na njihovo poslovanje.

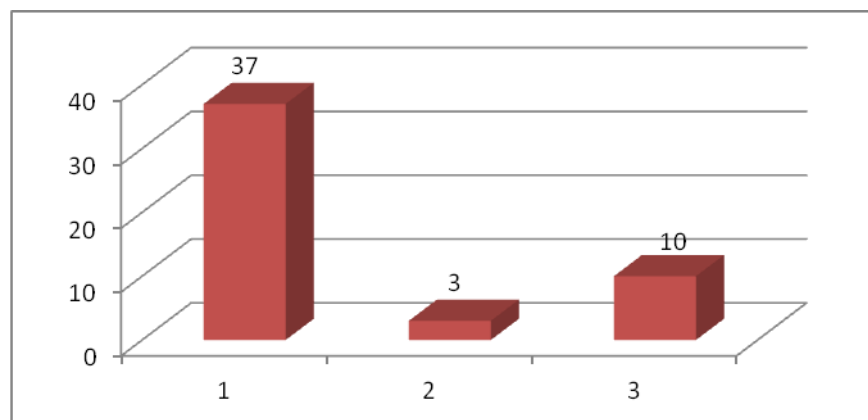
Grafikon 7: Da li biste unapredili poslovanje Vaše firme ukoliko biste putem gorepomenutog veb sajta mogli da koristite besplatne usluge savetnika-računovođe u narednih godinu dana? (u %)

Legenda: ne, ne znam, da

Preduzetnici su iskazali svoje mišljenje o korišćenju još jedne usluge na lokalom preduzetničkom portalu- besplatnoj reklami njihove firme, roba ili usluga. **Veliki broj njih smatra da bi besplatna reklama unapredila njihovo poslovanje (74%)**, dok je svega njih troje smatralo da to ne bi bio slučaj (6%). Svaki peti ispitanik je bio neodlučan, tj. nije mogao da utvrdi direktnu korist po svoje poslovanje ukoliko dobije priliku na besplatno oglašavanje na ovom portalu.

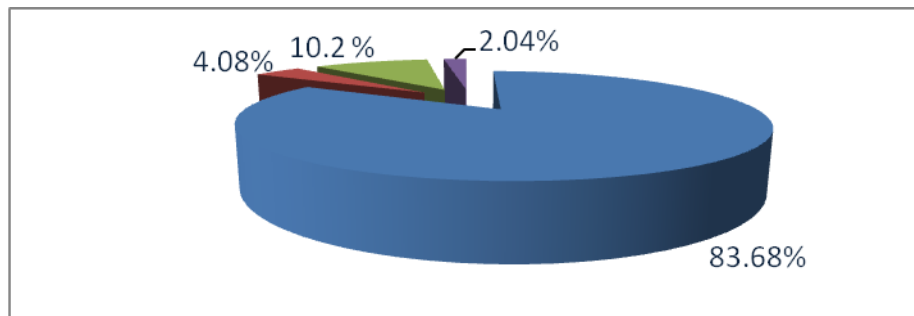
Grafikon 8: Da li mislite da bi unapređenju Vašeg posla mogla da doprinese besplatna reklama Vaše firme, proizvoda i usluga na lokalnom internet portalu namenjenom unapređenju preduzetništva? (broj odgovora od ukupnog broja ispitanika-50)

Legenda: 1-da, 2- ne, 3- ne znam

Istraživanje se odnosilo i na to kako lokalni preduzetnici percipiraju mogućnost povezivanja i ostvarivanja poslovne saradnje sa drugim firmama iz AP Vojvodine, tako što bi o njima mogli da se informišu na lokalnom preduzetničkom sajtu. **Veliki broj ispitanika smatra da bi ovakva mogućnost/usluga lokalnog portala bila veoma korisna, njih 83.68%**, a 10,2% ne deli njihovo mišljenje jer se po njima saradnja ne može tako lako ostvariti sa potpuno nepoznatim firmama. Samo jedan ispitanik je istakao da za njega ova usluga ne bi bila korisna, jer ne planira da širi svoje poslovanje.

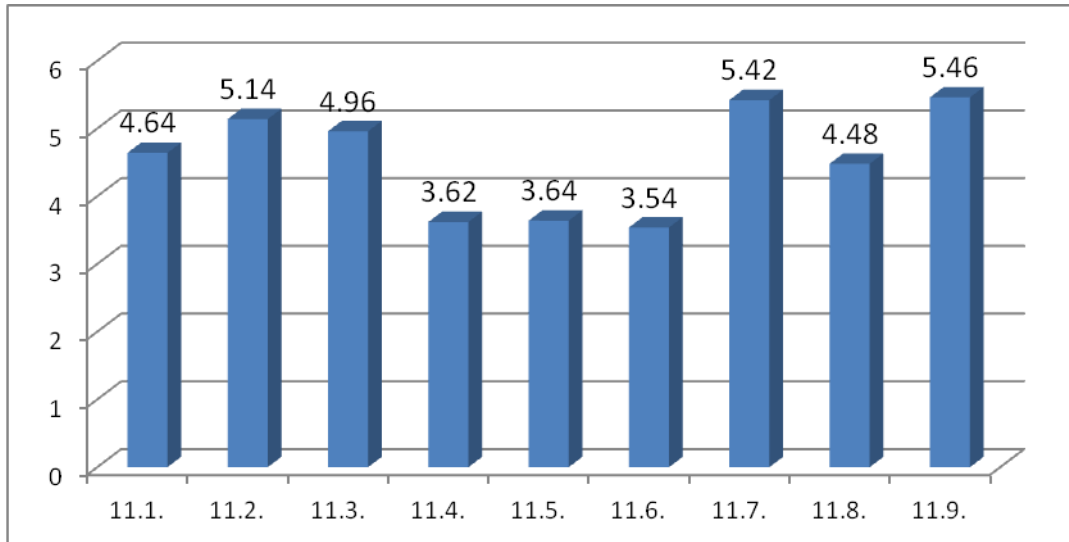
Grafikon 9: Da li mislite da bi bilo korisno da na lokalnom internet portalu pretražujete i informišete se o firmama iz Vojvodine koje su zainteresovane za poslovnu saradnju sa drugim firmama poput Vaše? (u %)

Legenda: *DA, jer je to najlakši način za povezivanje i saradnju sa drugim firmama*
DA, ali takve baze već postoje na drugim sajtovima i nema potrebe za njihovim dupliranjem
NE, jer sumnjam da se uspešna saradnja može tako olako ostvariti sa nepoznatim firmama
NE, jer nemamo nameru da širimo naše poslovanje

Odgovori na pitanje „Šta bi Vas kao posetioca internet portala za preduzetnike najviše zanimalo kako biste unapredili poslovanje svoje firme/radnje” samo su potvrdili neke od već pomenutih nalaza istraživanja. Naime, ispitanici su istakli da bi ih na lokalnom portalu za preduzetnike najviše interesovali **knjigovodstveni saveti licenciranog računovođe, redovna obaveštenja o subvencijama, kreditima i bespovratnim sredstava za unapređenje poslovanja, kao i besplatno oglašavanje i reklamiranje njihovih usluga/proizvoda** (prosečne ocene 3.54, 3.62, 3.64 na skali od 1 do 9, gde 1 označava najveće, a 9 najmanje interesovanje za sadržaj na portalu). Ispitanici su nešto malo manje zainteresovani za praćenje sadržaja koji se odnose na **pravne savete u vezi sa primenom propisa iz domena poreske politike i radnih odnosa, kao i za primere popunjenih obrazaca za APR, poresku upravu, NSZ, itd. i opis određenih administrativnih procedura**. Međutim, ovi sadržaji su i dalje dovoljno privlačni većini anketiranih preduzetnika, jer je njihova prosečna ocena 4.48 odnosno 4.64 na skali od 1 do 9.

Grafikon 10: Sadržaji portala za koje su lokalni preduzetnici najviše zainteresovani (prosečne ocene na skali od 1 do 9, gde 1 predstavlja najveću a 9 najmanju zainteresovanost)

Legenda:

- 11.1-Primeri popunjenih obrazaca za APR, poresku upravu, NSZ, itd. i opis administrativnih procedura
- 11.2-Pretraživanje baze preduzetnika i privrednika zainteresovanih za poslovnu saradnju iz Vojvodine
- 11.3-Uputstva kako izraditi biznis plan poslovanja
- 11.4-Redovna obaveštenja o subvencijama, kreditima i bespovratnim sredstava za unapređenje poslovanja
- 11.5-Besplatno oglašavanje i reklamiranje Vaših usluga i proizvoda na sajtu
- 11.6-Knjigovodstveni saveti licenciranog računovođe
- 11.7-Deo sajta o odgovorima na često postavljena pitanja preduzetnika
- 11.8-Pravno savetovanje u vezi sa primenom propisa iz domena poreske politike i radnih odnosa
- 11.9-Pravovremeno informisanje o mogućnostima unapređenja poslovanja, kao i o promenama zakonskih propisa i procedura

Počotnici u biznisu i preduzetnici koji posluju do 5 godina su bili zamoljeni da navedu 3 ključna problema sa kojima se trenutno suočavaju u poslovanju, a čije rešavanje bi im znatno olakšalo dalji rad i unapredilo poslovanje. Visoko na listi problema koji onemogućavaju dalji razvoj poslovanja ispitanika se nalaze:

- 1) visoke stope doprinosa i poreza na zarade,
- 2) dugotrajna nenaplativost ili teška naplativost potraživanja,
- 3) skupi krediti,
- 4) nedovoljnost/nedostupnost subvencija za razvoj poslovanja,
- 5) slaba kupovna moć stanovništva.

Pored ovih problema koje su lokalni preduzetnici najčešće isticali, identifikovano je još niz drugih različite prirode, od finansijskih preko pravno-administrativnih prepreka, pa do onih koje karakterišu nedovoljno podsticajan poslovni ambijent. Među njima se nalaze: česta promena zakona i propisa, birokratija, nepoznavanje zakonskih procedura za zaštitu i ostvarivanje prava preduzetnika, nedovoljni podsticaji prilikom zapošljavanja novih radnika, loša mreža distribucije i dostave roba/usluga, visoke takse prilikom osnivanja preduzetničkih radnji, postojanje monopola, nemogućnost ulaganja u novu opremu (zastarelost opreme), slaba saradnja sa opštinskom upravom, korumpiranost inspeksijskih organa, nedovoljne mogućnosti sklapanja ugovora sa velikim inostranim ili domaćim kupcima, visoke cene nabavnih sirovina, nedostatak kvalifikovane radne snage na tržištu rada, nekooperativnost preduzetnika među sobom, itd.

Pored identifikacije ključnih problema koji ometaju njihovo poslovanje, ispitanici su predložili promenu ili ukidanje niza postojećih pravnih propisa i administrativnih procedura, kako bi se stvorio povoljniji ambijent za poslovanje početnika u biznisu i lokalnih preduzetnika. Ispitanici zahtevaju **pojednostavljenje komplikovanih administrativnih procedura na svim nivoima vlasti** (lokalni, pokrajinski, republički), u prvom redu *skraćivanje zakonskih rokova za dobijanje pojedinih dozvola i rešenja, pojednostavljivanje obrazaca koji se popunjavaju i predaju određenim institucijama, ukidanje M4 obrazca, skraćenje postupka izvoznog carinjenja, ukidanje taksi koje se plaćaju za overu dokumentacije i vađenje dokumenata iz katastra, ukidanje obaveze isplatioca da obračunava i isplaćuje poreze i doprinose na teret primaoca prihoda tj. fizičkog lica, ukidanje takse za isticanje firme, promena propisa iz domena radnih odnosa, itd.*

Zaključci i preporuke

Institucije obuhvaćene ovim istraživanjem su sugerisale nekoliko koraka koje bi opštinske uprave Bač, Bačka Palanka, Odžaci i Opovo trebalo da preduzmu kako bi preduzetnicima i početnicima u biznisu sa svoje teritorije pomogle na planu unapređenja poslovanja:

24

- ✓ određivanje opštinskog službenika koji bi preduzetnicima neposredno pomagao oko pripreme dokumentacije za: osnivanje firme, preregistraciju, konkurisanje za kredite i subvencije, izradu biznis planova, itd.
- ✓ redovno informisanje preduzetnika preko lokalnih medija (radija, TV, vebajta) o novostima koje utiču ili mogu da utiču na njihovo poslovanje,
- ✓ formiranje baze MSP i lično informisanje privrednika o svim promenama propisa i o konkursima,
- ✓ objavljivanje na opštinskom sajtu ili preduzetničkom portalu odgovora na često postavljena pitanja preduzetnika,
- ✓ održavanje periodičnih obuka za predstavnike udruženja preduzetnika,
- ✓ pružanje finansijske pomoći za osnivanje i rad Opšteg udruženja preduzetnika.

Iako anketirane institucije među ovim koracima nisu prepoznale značaj postavljanja važećih propisa i mišljenja o tumačenju spornih odredbi na opštinske sajtove, odnosno virtuelni inkubator koji će pružati pomoć preduzetnicima u razvoju poslovanja, nalazi istraživanja čvrsto govore u prilog tome. Naime, istraživanjem je utvrđeno da bi na portal virtuelnog inkubatora nizostavno trebalo postaviti sledeće propise, pošto je to od izuzetne koristi za lokalni privredni sektor:

- ✓ propise iz domena poreske politike
- ✓ propise iz domena radnih odnosa
- ✓ propise iz domena računovodstva
- ✓ carinske propise

U narednoj fazi razvoja preduzetničkog portala potrebno je, pored navedenih propisa, preduzetnicima pružiti podršku na planu tumačenja i drugih propisa, kao što su oni iz domena spoljno-trgovinskog i deviznog poslovanja, jer je reč o pravnoj regulativi koju lokalni preduzetnici

najmanje poznaju. To je i razumljivo pošto ova pravna regulativa nije u fokusu njihove pažnje sve dok njihov biznis ima isključivo lokalni karakter, bez namere za širenje na inostrana tržišta.

Nalazi sprovedenog istraživanja su utvrdili da bi, pored podrške na planu tumačenja propisa od značaja za lokalne privredne subjekte, virtuelni inkubator trebao da pruža i sledeće usluge:

- ✓ računovodstvene savete licenciranog knjigovođe,
- ✓ informisanje o subvencijama, kreditima i bespovratnim sredstava za unapređenje poslovanja,
- ✓ besplatno oglašavanje i reklamiranje usluga/proizvoda lokalnih privrednika,
- ✓ pregled popunjenih obrazaca za APR, poresku upravu, NSZ, itd. i opis određenih administrativnih procedura,
- ✓ korišćenje podataka iz baze malih i srednjih preduzeća koji posluju na regionalnom tržištu radi povezivanja i ostvarivanja poslovne saradnje,
- ✓ instrukcije i savete za uspešnu izradu biznis planova,
- ✓ informisanje o mogućnostima unapređenja poslovanja i o promenama zakonskih propisa i procedura.